

International Conference on The School of Martyr Soleimani
(ICSMS 2021)

The model components of Shahid Soleimani with the emphasis of the second step on the issue of lifestyle

Asia Akhund Gharghi *

Abstract

Lifestyle is a pervasive category; That every human being and society, willingly or unwillingly, adheres to it and can be divided into revelatory and non-revelatory lifestyles according to its origin. A lifestyle, whether for believers whose goal is eternal salvation or for secularists who care only about comfort in this hymn; Therefore, addressing what, why and how the Islamic way of life is the main concern of the Supreme Leader and according to him, one of the dimensions of Islamic progress is the way of life. One of the solutions in Islamizing the lifestyle is to provide a model based on the verses. Introducing models such as "Martyr Ghasem Soleimani"; It is a perfect and objective model for everyone in the present age. This article seeks to answer the question, "What are the components in the life of Martyr Soleimani that can be introduced as a model in the Islamic way of life?" Answer, and by examining the necessity of this view, its practical examples should also be explained.

The collection of actions and honors of Martyr Qassem Soleimani during the forty years of the Islamic Revolution has made him a popular and international figure. Therefore, the study of the school of Martyr Qassem Soleimani as a universal school; And modeling it for modeling is one of the basic necessities of our society today. With regard to these cases, this study has been written with the aim of "compiling the model of the school of Martyr Ghasem Soleimani" which examines the library in the biography, lectures, notes and will of the martyr as well as interviews with experts using the method of content analysis. The school of this great martyr was identified in three components: "epistemological", "devotional", "value (individual and social) and finally it was concluded that the lifestyle of Martyr Soleimani is" as the best model and model of behavior for today's society. "

Keywords: *Islamic lifestyle, second step, Shahid Soleimani, model components*

مولفه‌های الگوی شهید سلیمانی با تأکید بر گام دوم در مسأله سبک زندگی

آسیه آخوند قرقی *

چکیده

سبک زندگی مقوله‌ای فراگیر است؛ که هر انسان و جامعه‌ای خواسته یا ناخواسته بدان پایبند بوده و به تناسب خاستگاه آن به سبک زندگی و حیاتی و غیر و حیاتی تقسیم پذیر است. سبک زندگی چه برای مومنان که هدفشان رستگاری ابدی است و چه برای دنیاپرستان که تنها به فکر آسایش در این سرایند دارای اهمیت است؛ از این رو پرداختن به چیستی، چرایی و چگونگی سبک زندگی اسلامی که دغدغه اساسی مقام معظم رهبری بوده و به فرموده ایشان یکی از ابعاد پیشرفت اسلامی، سبک زندگی کردن است. از جمله راهکارها در اسلامی شدن سبک زندگی، با استناد به آیات، ارائه مدل و الگو می‌باشد. معرفی الگوهایی نظیر «شهید قاسم سلیمانی»؛ الگوی تمام عیار و عینی برای همگان در عصر حاضر است. این نوشتار می‌کوشد به این پرسش که «چه مولفه‌هایی در زندگی شهید سلیمانی وجود دارد که می‌توان به عنوان الگو در سبک زندگی اسلامی معرفی کرد.» را پاسخ دهد، و با بررسی ضرورت این دیدگاه مصادیق کاربردی آن نیز تبیین شود. مجموعه اقدامات و افتخارآفرینی‌های شهید قاسم سلیمانی در دوران چهل ساله انقلاب اسلامی، ایشان را به چهره‌ی محبوب و بین‌المللی تبدیل کرده است. بنابراین بررسی مکتب شهید قاسم سلیمانی به‌عنوان مکتبی جهانشمول؛ و الگوسازی آن برای الگو قرارگیری، از ضرورت‌های اساسی جامعه‌ی امروزی ماست. با عنایت به این موارد، این پژوهش با هدف «تدوین الگوی مکتب شهید قاسم سلیمانی» به رشته تحریر درآمده است که با بررسی کتابخانه‌ای در زندگینامه، سخنرانیها، یادداشتها و وصیتنامه شهید و هم‌چنین مصاحبه با افراد صاحب‌نظر با بهره‌گیری از روش تحلیل مضمون، مکتب این شهید و الامقام در سه مولفه «معرفتی»، «عبادی»، «ارزشی (فردی و اجتماعی) مشخص شد و در نهایت نتیجه گرفته شد که سبک زندگی شهید سلیمانی، «به عنوان بهترین الگو و مدل رفتاری برای جامعه امروز» است..

کلیدواژه‌ها: سبک زندگی اسلامی، گام دوم، شهید سلیمانی، مولفه‌های الگویی.

مقدمه

خاستگاه اصلی پژوهش در خصوص اصطلاح «سبک زندگی» در جامعه غرب بوده است. کاربرد این اصطلاح در پژوهش های اسلامی، پیشینه چندانی ندارد؛ ولی از آنجا که دین مبین اسلام، علاوه بر بعد اعتقادی و اخلاقی، به شیوه رفتاری چگونه زیستن انسان نیز توجه ویژه دارد عناوین مرتبط با این اصطلاح، همچون آداب و آیین زندگی مورد بحث قرار گرفته است. توجه ویژه مقام معظم رهبری به سبک زندگی در سال ۹۱ در جمع جوانان استان خراسان شمالی، سبب شد تا توجه ویژه به این مقوله شود. و شاهد هستیم که بنابر اهمیت سبک زندگی در بیانیه گام دوم، بیان می کنند که در این زمینه بحث بسیار است و ادامه آن را به بعد موکول می کنند.

مقام معظم رهبری در بیانیه گام دوم درباره مقولات مختلف، توصیه‌ها و نکاتی را بیان فرمودند؛ اما نسبت به سبک زندگی اینگونه می فرمایند: «سخن لازم در این باره بسیار است. آن را به فرصتی دیگر وا می گذارم و به همین جمله اکتفا می کنم که تلاش غرب در ترویج سبک زندگی غربی در ایران، زیان‌های بی‌جبران اخلاقی و اقتصادی و دینی و سیاسی به کشور و ملت ما زده است. مقابله با آن جهادی همه‌جانبه و هوشمندانه می طلبد که باز چشم امید در آن به شما جوان‌هاست.»

همین فرمایشات کوتاه مقام معظم رهبری در رابطه با سبک زندگی، حاوی نکات مهمی می باشد؛ در ابتدای کلام مقام معظم رهبری بیان می کنند که قبلاً هم به مقوله سبک زندگی پرداخته بودند. در عین حال در این بیانیه می فرمایند در آینده بیشتر سخن خواهم گفت. که این نشان از اهمیت موضوع و همچنین دامنه دار بودن آن می باشد. اما نکته دیگر همین کلام مختصر و کوتاه ایشان این است که سبک زندگی غربی، زیان‌هایی جبران‌ناپذیر به کشور و ملت ما زده است. یعنی برخی از زیان‌ها و آسیب‌ها غیر قابل جبران است؛ هزینه‌ها و فرصت‌هایی که از دست رفته، حداقل آسیب‌هاست. در آخر تعبیر «جهاد همه‌جانبه و هوشمندانه» را به کار می‌برد. که نسبت به موارد قبلی چنین کلمه‌ای به کار نبرده بودند. البته در این بیانیه بارها کلمه «جهاد» به کار رفته و اساساً روح این بیانیه، جهادی است. اما نسبت به سبک زندگی تصریح می‌کند که برای مقابله با سبک زندگی غرب، اولاً، نیازمند جهادی همه‌جانبه هستیم. همه‌جانبه یعنی در همه ابعاد فردی، اجتماعی، اقتصادی، سیاسی، فرهنگی، علمی و... و ثانیاً، این جهاد همه‌جانبه باید هوشمندانه هم باشد؛ یعنی بسیار حساب شده، عالمانه و محققانه و بدون عجله و به دور از شعار و احساسات محض.

از مصادیق جهاد هوشمندانه، تغییر و اصلاح سبک زندگی است. از جمله بهترین راهکارها، معرفی الگوهایی که در جامعه کنونی نقش برجسته ای ایفا می کنند. تأثیر گذاری الگوها بر دیگر افراد جامعه، امری شفاف و غیر قابل انکار است. اگر بررسی دقیقی بر نوع آرایش، پوشش و تغذیه اکثر قشر جوان در جامعه فعلی صورت گیرد، مشخص می شود که افراد سرشناسی از هنرمندان، بازیگران و ورزشکاران، بیشترین الگو دهی را بر آن‌ها دارند. برای معرفی الگوی مناسب و صحیح و جهت دادن به الگوی مناسب بهتر است افراد شاخص را برجسته و معرفی کرده تا این گونه شاخصه‌های محبوب و گاه‌ها بین‌المللی باعث الگوگیری در سبک زندگی شخصی و اجتماعی شود. با عنایت به این موارد و فرمایش مقام معظم رهبری درباره شهید سلیمانی که می فرمایند: «به حاج قاسم به چشم یک فرد نگاه نکنیم؛ به چشم یک مکتب، یک راه و یک مدرسه درس آموز نگاه کنیم.»^۱ این پژوهش در صدد تدوین برخی از الگوهای مکتب شهید سلیمانی است و سعی می کند به این سوال پاسخ دهد که مکتب شهید سلیمانی از چه ابعاد و مولفه‌هایی تشکیل شده است.

^۱ امام خامنه ای ، خطبه های نماز جمعه تهران ، ۱۳۹۸/۱۰/۲۷

مبانی نظری و پیشینه پژوهش

سبک زندگی

در زبان انگلیسی برای معادل عبارت «سبک زندگی» در گذشته از عبارت های «style of life» استفاده می کردند، ولی امروزه بیشتر عبارت «life style» را به کار می برند که آن را برخی «شیوه زندگی» و برخی «اسلوب زندگی» ترجمه کرده اند. (میرسارود، ۱۳۸۷، ۸۷۵) سبک زندگی از دو واژه «سبک» و «زندگی» تشکیل یافته است. واژه «سبک» در لغت به روش، شیوه، طرز، راه و رسم، قاعده و اسلوب (معین، ج ۲، ۱۳۷۱، ۱۸۱۸-انوری، ج ۵، ۱۳۸۱، ۴۰۱۶) و کلمه «زندگی» نیز در لغت به معنای عمر، حیات، زیستن، معاش و زنده بودن است. (انوری، ج ۵، ۱۳۸۱، ۳۸۸۹-معین، ج ۲، ۱۳۷۱، ۱۷۵۲) سبک زندگی در اصطلاح تعاریف مختلفی در این باب وجود دارد؛ از جمله میشل سوبل که شاید اولین کسی است که گسترده ترین متن درباره «سبک زندگی» را نوشته بر این باور است که تقریباً هیچ توافق تجربی یا مفهومی درباره اینکه چه چیزی سازنده سبک زندگی است، وجود ندارد. برخی دیگر نیز بر آنند که می توان این موضوع را بسته به موضوعی که مطالعه می شود به شکل های مختلف تعریف کرد؛ ضمن آنکه ارائه تعریفی از آن، نفی کننده بقیه شیوه های استفاده از این مفهوم نیست. تنها لازم است زمینه ای را که در آن از این مفهوم استفاده می شود تعریف کرد. (شهابی، ۱۳۸۸، ۳۷)

رویکردها در تعریف سبک زندگی

در یک دسته بندی کلی می توان واژه «سبک زندگی» را بر اساس سه رویکرد تبیین کرد. (رضایی، ۱۳۹۶، ۲۰)

۱. رویکرد جامعه شناسانه که بیشتر تحت تأثیر اندیشه های گئورگ زیمل (۱۹۱۸-۱۸۵۸) و کارل ماکسیمیلیان امیل وبر (۱۹۲۰-۱۸۶۴) جامعه شناس، حقوق دان، تاریخ دان، سیاست مدار و اقتصاددان آلمانی است. تعاریفی که بر اساس این رویکرد بیان می شوندف بیشتر نگاه توصیفی دارند و رکن اصلی آن ها توجه به رفتار و نمودهای رفتاری است.
۲. رویکرد روان شناسانه که تأثیر یافته از آرا و اندیشه های آلفرد آدلر (۱۹۳۷-۱۸۷۰) است. در تعاریفی که بر اساس این رویکرد بیان می شود، ارزش ها، هنجارها و ریشه ها و منشأ رفتارها مورد توجه ویژه تری قرار می گیرد.
۳. رویکرد دین شناسانه که چند سالی است که مورد توجه دانشمندان و پژوهشگران دینی قرار گرفته است. در ایران نیز این رویکرد بعد از تأکید مقام معظم رهبری مبنی بر مطالعه و تحقیق در این باره^۱ مورد توجه قرار گرفت. (رضایی، ۱۳۹۱، ۲۱) بر اساس رویکرد دین شناسانه می توان سبک زندگی را به این صورت تعریف کرد؛ «مجموعه ای از رفتارهای سازمان یافته که متأثر از باورها، ارزش ها و نگرش های پذیرفته شده، و همچنین متناسب با امیال و خواسته های فردی و وضعیت محیطی، و جهت غالب رفتاری یک فرد یا گروهی از افراد تشکیل شده اند.» (شریفی، ۱۳۹۴، ۲۰) سبک زندگی در معنای امروز، همان آداب و آیین زندگی است که پیش تر در میان مسلمانان هم وجود داشت. در این زمینه کتب مختلفی نوشته شده که کتاب حلیه المتقین یکی از این آثار است. حتی کتاب نیز از یک نظر سبک زندگی است؛ و یا مفاتیح الحیات آیه الله جوادی آملی هم نوعی سبک زندگی را مطرح می کند. بنابراین سبک زندگی، بخشی از فرهنگ عمومی است. به دیگر سخن جنبه رفتاری و عینی عقاید، اخلاق و دانش ها، همان سبک زندگی است.

در واقع سبک زندگی، مطلب تازه ای نیست و همواره در زندگی همه انسان ها نیز وجود داشته است. سبک زندگی هم جنبه

^۱ در سخنرانی مشهورشان درباره ی سبک زندگی در استان خراسان شمالی در تاریخ ۱۳۹۱/۷/۲۲

فردی و هم جنبه اجتماعی دارد. سبک زندگی در شکل فردی، شامل سبک پوشش و آرایش، تغذیه، نوع مسکن و... یک فرد است. وجه فردی تا حدودی تابع وجه اجتماعی است. در بخش فردی به مباحث روان شناسی و امور انسانی به صورت فردی توجه می شود و در وجه اجتماعی الگوها شکل میگیرد. (معلمی، ۱۳۹۶، ۶۶-۶۷)

در سبک زندگی دینی دنیا و آخرت در کنار هم هستند و یکی مکمل دیگری می باشد. تا دنیا را درست انجام ندهد به آخرت نخواهد رسید.

پژوهشی تحت عنوان مبانی و اصول عام سبک زندگی (سبک زندگی قرآنی) به قلم محمد علی رضایی اصفهانی می باشد که بعد از بیان کلیات و مباحث نظری، به اصول سبک زندگی قرآنی می پردازد. در این کتاب به منابع سبک زندگی و همچنین منابع سبک قرآنی پرداخته و نمونه های مصداقی آن را بیان می کند. اما در ادامه به اصول سبک زندگی قرآنی می پردازد. در این اثر بنای نگارنده بر این است که تمام موارد و اصول سبک زندگی را بر اساس آیات قرآن تبیین کند.

همچنین در کتاب سبک زندگی اسلامی ایرانی احمد حسین شریفی به مباحثی مثل چیستی سبک زندگی و اهمیت آن و چرایی اختلاف در سبک زندگی می پردازد. در ادامه به چرایی اختلاف در سبک زندگی و آسیب شناسی سبک زندگی ایرانیان می پردازد. در این کتاب به سبک زندگی اسلامی-ایرانی می پردازد.

علیرضا اکبری اصل در کتاب سبک زندگی آسیب ها و راهکارها به مباحثی از قبیل آسیب های فکری- روانی خانواده و راههای مقابله با آن و آسیب های کلامی و رفتاری خانواده و راههای مقابله با آن می پردازد

در کتاب سبک زندگی به روایت انقلاب اسلامی محمد صادق کوشکی مطالبی از قبیل سبک زندگی دینی و سبک زندگی غربی و یا سبک زندگی آمریکا در تقابل با سبک زندگی دینی و.. می باشد. یکی از مواردی که در این اثر به آن پرداخته می شود این است که به سبک زندگی دینی و دین برای زندگی و سبک زندگی و معاش و سبک جهادی و.. پرداخته است.

روش شناسی پژوهش

در این پژوهش به منظور شناسایی سبک زندگی شهید سلیمانی بر اساس روش کتابخانه ای (زندگینامه، سخنرانی ها، یادداشت ها و وصیت نامه شهید) و هم چنین مصاحبه و .. اطلاعات گردآوری و برای تحلیل داده ها از روش تحلیل مضمون استفاده شده است.

یافته های پژوهش

مولفه های الگویی

بسیاری از انسان ها، به رغم همه توانایی های فکری و عملی خود، و به رغم اعتمادشان به قوت و قدرت اندیشه و رفتار خود، در عمل از رفتار دیگران تأثیر پذیری جدی دارند. به همین دلیل بخش زیادی از رفتارها و آداب و رسوم ما، اعم از رفتارهای خوب یا بد، تقلیدی و تحت تأثیر دیگران است. به تعبیر شهید مطهری، قسمت اعظم رفتارهای آدمیان گوسفند مآبانه است. (حکمت ها و اندرزها، مرتضی مطهری، مجموعه آثار ص ۱۸۰-۱) یعنی انسان ها نگاه می کنند همین که یک یا چند نفر کاری را انجام دهند، آن ها هم تبعیت می کنند. تأثر و پیروی انسان ها از برخی افراد که از ویژگی هایی خاص برخوردارند؛

از امور عینی و همگانی در عرصه زندگی است؛ تا جایی که می توان آن را از اصول مسلم و استثناپذیر علم روان شناسی دانست. (کلانتری، ۱۳۶۱، ۸۷) در رفتار شناسی اجتماعی انسان ها هم این حقیقت را به ما می فهماند که انسان ها به شدت روحیه تقلیدی دارند؛ و در رفتارهای خود تا حدود زیادی متأثر از دیگران هستند. (احمد حسین شریفی، سبک زندگی، ۲۳۷) با این اوصاف یکی از موثرترین شیوه های اصلاح و تغییر سبک زندگی معرفی الگوهای ناب و اصیل فرهنگ سازی برای جامعه می باد. قرآن کریم پیامبر(ص) را به طور مطلق به عنوان الگو معرفی می کند. لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ (احزاب ۲۱) از جمله عبادات و نظم و تقوا، توکل و اخلاص و شجاعتش برای ما الگوست و می تواند ما را به سعادت رساند. با استناد به قرآن می توان الگوسازی کرده و افراد خاص را به عنوان شاخص از جهات مختلف معرفی کنیم.

الف: معرفی

ایمان و باورهای دینی، قوی ترین عامل تأثیر گذار در رفتار و سبک و سیره انسان است. باورهای عمیق، تحول و تغییر جدی در شیوه زندگی را به دنبال دارد و می تواند سرچشمه پدیدار شدن آثار فراوانی در حوزه های فردی و اجتماعی و حتی محیط زیست شود؛ زیرا ایمان به خداوند و وحی و رسالت و ایمان به عالم قیامی، سبب تغییر در نگرش انسان به جهان هستی و فلسفه وجودی انسا می شود. با بررسی آموزه های نورانی قرآن و اهل بیت(ع) می توان شواهد فراوانی در اثرگذاری ایمان بر سبک و شیوه زندگی در حوزه های گوناگون، ارائه کرد. که در این مجال به برخی اشاره می شود.

خدا باوری

خدا باوری و ایمان به خدا، اولین قدم در نگرش دیندارانه به جهان هستی است. خدا باوری و خدا شناسی مقدم بر هر مولفه ی دیگر سبک زندگی مقدم می شود؛ زیرا تا نگرش توحیدی و خدا باوری در زندگی انسان نهادینه نشود دیگر مولفه ها به نتایج درستی نمی رسد. (اکبری اصل، ۱۳۹۹، ۴۴) بنابراین از مهم ترین مولفه های ایمان، خدا باوری و تعامل انسان با خداوند است. انسان هایی که از درجات عالی ایمان برخوردارند، رابطه خود با خدا را نه تنها حفظ، بلکه در پی تقویت آن هستند و حتی در سخت ترین شرایط هم این رابطه را حفظ می کنند. امام علی (ع) در باب خدا شناسی می فرماید: «معرفة الله سبحانه اعلى المعارف» (تمیمی آمدی، ۱۳۶۶، ۸۱) اثربخشی ایمان حقیقی در تعامل با خداوند، انسان را به درجه ای می رساند که خداوند را در همه شئون زندگی حاضر و ناظر می بیند و فقط رضا و خشنودی او را در تمام کارهایش مورد توجه قرار می دهد. در حقیقت می توان اینگونه بیان کرد که معناداری زندگی با مساله خدا باوری مرتبط است. زیرا کسانی خداوند در زندگیشان وجود ندارد در حقیقت دچار پوچ گرایی شده اند. به اعتقاد بسیاری از اندیشمندان جامعه شناس و روان شناس، یکی از مهم ترین علل ظهور بی معنایی در زندگی، ضعف یا عدم ایمان به خدا است.

در باب خدا باوری این شهید عزیز همین یک کلام از شهید برای بیان اعتقاد به خدا و خدا باوری ایشان کافیست. "هر کس از خدا بترسد، خدا همه چیز را از او میترساند." آن قدر حضور خداوند برایش پررنگ بود که در نامه ای به یکی از یارانش چنین نوشت: "برادر خوبم اجازه نده در هر شرایطی هیچ محبتی بر محبت خداوند سبحان و هیچ رضایتی بر رضایت خداوند سبحان غلبه کند. (مهروان فر ابوذر، ۱۳۹۷، ص ۳۵)

ولایت پذیری

ب: عبادی

در میان عوامل موثر در سبک زندگی «برنامه عبادی» نقش تعیین کننده ای دارند، به حدی که می توان گفت: عبادات به زندگی ها سبک می دهد. نقش عبادت در سبک زندگی یک مسلمان مانند نقش اسکلت در ساختمان است. اینگونه گفته شده که فلسفه آفرینش انسان، عبودیت و بندگی است و زندگی بدون بندگی ارزشی ندارد. «وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنْسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ» (ذاریات، ۵۶) علامه طباطبایی در تفسیر المیزان می فرماید: که عبادت اظهار مملوکیست است. عبادت مصادیق مختلفی دارد. که به برخی از آن ها پرداخته می شود.

اخلاص

تأکید قرآن کریم در آیات متعدد بر اخلاص ورزی می باشد؛ بدین معنا که باید همه کارها و حتی حیات و مرگ انسان برای خدا باشد. «قُلْ إِنَّ صَلَاتِي وَنُسُكِي وَمَحْيَايَ وَمَمَاتِي لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ» (انعام ۱۶۲) بگو به راستی نمازم و (سایر) عباداتم و زندگی ام و مرگم برای خدایی است که پروردگار جهانیان است. این آیه با اینکه خطاب به پیامبر است؛ اما از آنجا که ایشان الگو و اسوه مامی باشد؛ ما می توانیم مانند او همه هستی و حیات و عباداتمان را برای خدا قرار دهیم. پس اخلاص را می توان اینگونه بیان کرد که پاک و خالص کردن قصد و نیت، انجام عمل فقط برای خدا باشد، از نظر اسلام اساس و شالوده و زیر بنای سعادت انسان، بندگی مخلصانه اوست. (دانشنامه اسلامی نسخه دیجیتالی) روایات فراوانی در باب اخلاص داریم. از جمله مرحوم کلینی در اصول کافی یک باب به نام اخلاص دارد. (الکافی جلد ۲ ص ۱۵) در رابطه با اخلاص نقل شده اینکه دوست نداشته باشی که دیگران تورا برای آن عمل ستایش کنند. شاید از هر یک از علاقمندان سردار شهید علت نیک نامی ایشان سوال شود؛ علت را در اخلاص این شهید عزیز بدانند. در عمل و رفتار حاج قاسم «برای خدا کار کردن» و «فقط برای خدا کار کردن» موج میزد. شاید خیلی از ماها برای خدا کار کنیم و البته در کنار آن انگیزه و هدف دیگه ای رو هم دنبال کنیم، اما این شهید بزرگوار فقط و فقط برای خدا کار میکرد. و این ناشی از اخلاص بالای ایشان بود. مردم می دیدند سربازی جانش را در دست گرفته و با خلوص نیت با خدا معامله کرده؛ و در پی جاه و مقام و سردوشی و... نیست. رهبر انقلاب اخلاص را به عنوان «راز محبوبیت» بیان کردند و معتقدند چیزی که می تواند دل مردم را جذب کند اخلاص لله است.

معنویت گرایی

واژه معنویت حداقل از اوایل قرن پنجم به کار می رفته؛ این واژه در قرن هجده و نوزده رو به افول گذشت و تنها در قرن بیستم دوباره در معنای اصلی دینی یا عبادی خود آشکار گشت. (مصباح مجتبی، ۱۳۹۲، ۳۴) معنویت یکی از عوامل مهم سازنده سبک زندگی اسلامی، که نیاز اصیل انسان است و درآموزه های اسلامی به آن توجه شده است. در جامعه از اخلاق و معنویت زیاد صحبت می شود ولی بازتاب آنها در زندگی فردی و اجتماعی کمتر دیده می شود. چه بسا خیلی از افراد هستند که بعد معنوی در زندگی آنها خیلی جای ندارد؛ یعنی اگر وارد در سیاست و یا هر چیز دیگری شدند معنویت کم رنگ شده و یا کنار گذاشته می شود.

معنویت گرایی در منش و اعتقادات شهید سلیمانی را می توان به این گونه مطرح کرد یکی از ابعاد مکتب شهید سلیمانی، شناخت شخصیتی حاج قاسم و شناخت اعتقادات و روحیات معنوی اوست این یک امر ضروری است و ما نباید آن چهره نهضتی و محوری و بین المللی حاج قاسم را برتر از چهره عبادی و معنویش را قرار بدهیم. بلکه چهره ی معنوی حاج قاسم

برای ما باید جلوه گر باشد. آن چیزی که حاج قاسم را حاج قاسم کرد شخصیت معنوی، خداپرستی، امام حسینی بودن، هیاتی بودن و اهمیت دادن به روضه ها بود. حاج قاسم یک انسان به تمام معنا مخلص بود. به مطالب بیرونی کاری نداشت و اهمیتی نمی داد و عهدش با خویش و خدای خودش را پیش می برد. اینکه چه حرفهایی بیرون زده می شود یا زده نمی شود توجهی نداشت. همیشه فکر تکلیف و وظیفه اش بود و اینکه خدا از او چه خواسته است. لذا اگر بدگویی هم وجود داشت ولی مسیرش، مسیر خدایی بود اعتنا نمی کرد.

می خواهیم بگویم اگر انسان هدفدار بود و هدفش خدا بود. مشکلات برای وی آسان خواهد شد و راه برای وی هموار خواهد بود. یکی از نمودهای معنویت گرایی ایشان ترک نشدن نماز شب (از روزی که با خدا و انقلاب و جبهه آشنا شد. تا زمانی که به شهادت رسید. نماز شبش خم و راست شدن نبود بلکه توام با راز و نیاز و مناجات بود.

ج: ارزشی

مهم ترین مفهومی که با مفاهیم هویت و سبک زندگی ارتباطی تنگاتنگ دارد، ارزش است. ارزش یکی از مولفه های بنیادین فرهنگ به حساب می آید. در واقع ارزش مفهوم بنیادین سبک زندگی است؛ و می توان گفت: سبک زندگی فرد بازتابی از ارزش ها و هنجارهایی است که به این ارزش ها مربوط می شوند. به همین دلیل سبک زندگی افراد و جوامع را می توان به عنوان یکی از شاخص ها برای سنجش کیفیت ایمان و عمق باورها و ارزش های افراد و جوامع مورد استفاده قرار داد. در همین راستا نیم نگاهی به برخی از مولفه های ارزشی در زندگی سردار البته بر حسب فردی، خانوادگی و اجتماعی می پردازیم.

۱. فردی

یکی از عرصه هایی که میتوان به عنوان مولفه الگویی مطرح شود در حوزه فردی است؛ اینکه انسان در حیطه فردی خود چگونه انسانی هست و چگونه زندگی می کند. در زندگی فردی خود چه مولفه ها و فاکتورهایی در اولویت دارد. دیدگاه و شخصیت افراد از همین جا مشخص می شود. در بحث مولفه های ارزشی در حوزه فرد موارد زیادی در مورد این شهید عزیز می باشد که ما از باب نمونه به دو مورد از آن اشاره می کنیم.

ایثار

یکی از مولفه های مهم ایثار می باشد. اینکه انسان بتواند از مهم ترین داشته های خود بگذرد در راه آرمانهای خود این چیز کمی نیست. خود ایثار هم شدت و ضعف داشته و اقسام مختلفی را داراست. ایثار گاهی در مرتبه مال هست؛ یعنی انسان از مالی که حق اوست میگذرد و ایثار می کند؛ گاهی برای دیگران آبروی خود را گرو گذاشته که این هم یک نوع از ایثار است. اما مهم تر از ایثار مالی و آبرویی، ایثار جان است. اینکه انسان با ارزش ترین دارایی خود که جانش هست را در طبق اخلاص گذاشته و ایثار کند؛ این بالاترین نوع ایثار است.

مقام معظم رهبری: ۹/۱۱/۱۳۷۴ «ایثار یکی از غنی ترین گنجینه های فرهنگ اسلامی است که جلوه های اعجاب برانگیز آن در طول سالهای انقلاب و دفاع مقدس به روشنی آشکار شد و شکرگفت ترین و عظیم ترین صحنه های از خودگذشتگی انسان ها در آن تبلور یافت.»

ایثارگری و روحیه فداکاری از جمله صفاتی هست که عامل محبوبیت ایشان است. ایشان جان با ارزش خود را کف دست

گذاشته و در دشت و کوه پی شهادت می گشت فداکاری حاج قاسم طی سالهای اخیر بر ملت اثبات شده بود و نهایت آن را در شهادت و تشیع ایشان می توان مشاهده کرد.

صداقت

صداقت یکی از بهترین ویژگی هایی است که هر انسان سالمی می تواند از آن برخوردار باشد. صداقت ابزار قدرتمندی است برای ساختن اعتبار و اطمینان. اولین خصوصیت رفتاری هر معتمدی، صداقت و صراحت اوست که نیمی از مشکلات ما را به راحتی از بین می برد و دست ما را برای بیان خواسته ها و برنامه هایمان باز تر می کند. در قرآن هم به این مهم سفارش شده است. با توجه به آیات وارد شده در قرآن هم پی به اهمیت این مولفه میبریم. در قرآن کریم خطاب به مومنان میفرماید که: «يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَكُونُوا مَعَ الصَّادِقِينَ» (توبه ۱۱۹)

علاوه بر آیات قرآن ما در روایات هم تأکید به این امر شده از جمله این روایات که پیامبر گرامی اسلام فرمودند: «صداقت پایه ایمان است. و یا این روایت: «مؤمن ممکن است ترسو یا بخیل باشد اما ممکن نیست دروغگو باشد.» بسیاری از ناهنجاری ها و تنش ها در جامعه ما و در زندگی و حتی دنیای سیاست ریشه در بی صداقتی دارد. متأسفانه در دنیای امروز برخی از افراد نفاق، حيله گری و دروغ گویی را امتیاز به حساب می آورده، و با هر وسیله ولو نفاق و دروغ استفاده کرده تا به هدف خود برسند. صداقت یکی از ویژگی های بارز سردار شهید بود. رو راستی و صداقت شهید سلیمانی با مردم چنان بود که در افواه مردمایان را «صاحب وعده های صادق» می دانستند. آنجا که با مردم سخن می گفت و تشریح وضعیت ایران در منطقه را می نمود، به هیچ وجه اغراق و بزرگنمایی نمی کرد. بلکه به اذعان بسیاری از مطلعان حتی در بسیاری از فتوحات جبهه مقاومت را نیز به زبان نم آورد. صداقت و نفوذ کلام ایشان به حدی بود که وقتی در کران درگیری ها از نابودی دشمن داعشی ظرف ۳ ماه خبر می داد تقریباً کسی نبود که در صدق وعده ایشان تردید نماید.

۲.۲. اجتماعی

از خصلت های فطری بشر، زندگی اجتماعی است. با داشتن روابط اجتماعی صحیح این خصلت تحقق می یابد. اسلام اهتمام زیادی به روابط اجتماعی دارد. ایجاد روابط اجتماعی سالم و اسلامی افراد جامعه برای رسیدن به سعادت لازم است. از مولفه های ارزشی در حوزه اجتماعی اهتمام به خانواده و والدین است. باید این نکته را توجه داشت که خانواده و والدین از اولین ارکان اجتماعی هستند و از اهمیت والایی برخوردار است. خانواده و سبک زندگی خانوادگی در آیین اسلام همانند درختی است که ریشه آن باورها و اندیشه ها و ساقه و شاخه هایش ارکان و وظایف اعضای خانواده است. در اینجا به طور گذرا به برخی از مصادیق آن پرداخته می شود. نهاد خانواده و کارکردهای آن از دیرباز از سوی ادیان، مکاتب و فرهنگ های مختلف، مورد توجه قرار گرفته است. این نهاد تأثیر گذار در اسلام نیز از جایگاه والایی برخوردار بوده؛ و به آن توجه ویژه ای شده است. در سوره های متعدد قرآن کریم از آن سخن به میان آمده است. با نگاهی گذرا به کتابهای فقهی و اخلاقی و حتی رساله های عملیه، روشن می شود که اسلام با چه وسعت نظری به بحث از این نهاد پرداخته است. زیرا در اسلام خانواده یکی از نهادهای مقدس زیر بنایی بنیاد هستی و از ساختارهای اصلی جامعه به شمار می آید. (چراغی کوتیانی اسماعیل، ۱۳۸۸)

شهید سلیمانی نمونه کامل یک انسان در بعد اجتماعی و خانوادگی می باشد؛ عمیقاً به خانواده خویش عشق می ورزید. تکریم و احترام او به والدین زبازد خاص و عام بود و رابطه عاطفی اش با همسر و فرزندان، کانون خانوادگی شان را گرم و

پرحرارت نموده بود. انبوه مسئولیت‌ها و دغدغه‌ها و حساسیت‌های کاری، هیچگاه باعث نگردید که او از توجه به خانواده، والدین و وقت‌گذاری برای آنان در حدی که برایش مقدور بود فروگذار نماید. صله رحم با بستگان را هیچگاه فراموش ننمود. اینکه انسان در اوج داشتن مسئولیتی این چنین خطیر که ذهن و وقت و توان انسان را مصروف خود می‌نماید. مراقب این نکته باشد که به خواسته‌های عاطفی خانواده، بستگان و خویشاوندان و دوستان و آشنایان توجه نماید، حقیقتاً ستودنی است.

اما در خصوص احترام به والدین باید اشاره کرد که قداست جایگاه والدین در دین اسلام و سبک زندگی اسلامی از اهمیت خاصی برخوردار است. بنابراین در متون دینی ما از جمله، آیات و روایات متعددی در این مورد داریم که در اینجا به برخی از آنها از باب نمونه اشاره می‌کنیم. در قرآن کریم آیات متعدد و عدیده‌ای در باب احترام به والدین داریم از جمله اینکه:

«لَا تَعْبُدُونَ إِلَّا اللَّهَ وَبِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا» (بقره ۸۳)

در روایات دینی بسیار سفارش به والدین شده؛ در اینجا به یکی از آن‌ها اشاره می‌کنیم. «رَضِيَ الرَّبُّ فِي رِضَا الْوَالِدَيْنِ

وَ سَخَطُ الرَّبِّ فِي سَخَطِ الْوَالِدَيْنِ» (مستدرک، ج ۱۵، ص ۱۷۵)

همه به پدر و مادر خود احترام می‌گذارند و آنها را دوست دارند ولی احترام و تواضع حاج قاسم نوع دیگری بود. ارتباط تلفنی را که همیشه برقرار می‌کرد. در مورد ارتباط حضوری هم، هر جایی که بود سعی می‌کرد سری به والدین و خانواده خود بزند. در سیزده سالگی به همراه برادرش به کارگری می‌رود تا برای وام کشاورزی پدرش پول ذخیره کند؛ این کار به قدری ارزشی است که بخش فارسی رادیو آمریکا می‌گوید: از هر چه بگذریم از این موضوع نمی‌شود گذشت که یک جوان ۱۳ ساله کارگری کرده تا بدهی پدر خود را بپردازد. (کریمی سید عبدالکریم، ۱۳۹۹، ۴۵)

مطلبی از شهید عزیز که خواسته بودند تا زنده هستند جایی منتشر نشود. به نقل خود شهید است که: «همیشه دلم میخواست پای مادرم را ببوسم؛ ولی نمی‌دانم چرا این توفیق نصیب نمی‌شد. آخرین بار، قبل از مرگ مادرم که اینجا آمدم، بالاخره سعادت پیدا کردم و کف پای مادرم را بوسیدم. با خودم گفتم حتما رفتنی هستم که خداوند این توفیق را داد و این حاجتم برآورده شد». سردار در حالی که اشک جاری شده بر گونه هایش را پاک می‌کرد؛ گفت نمی‌دانستم دیگر این پاهای خسته را نخواهم دید تا فرصت بوسیدن داشته باشم. بعد از مرگ مادر با وجود مشغله زیاد، پدرش را حمام می‌برد و خشک می‌کرد و لباس ایشان را می‌پوشید و پتو و بالشت می‌گذاشت تا پدرش استراحت کند. یکی از درس‌هایی که میتوان از این سردار دلها گرفت احترام به پدر و مادر است. با وجود مسئولیت و موقعیت همچنان احترام داشت و می‌بینیم که احترام به پدر و مادر یکی از گمشده‌های امروزه نسل جوان است. (کریمی سید عبدالکریم، ۱۳۹۹، ۴۸)

مردم داری

یکی از بارزترین مصادیق مولفه‌های ارزشی در حوزه اجتماعی، مردم داری است. سیره اجتماعی بزرگان دین بیانگر خصیصه مردم داری آنان است. حتی در روایات دین هم به این خصیصه سفارش شده است. از جمله آن‌ها، سفارشات امام علی (ع) به محمد بن ابی بکر: «بامردم گشاده رو و خندان باش.» (سید رضی، نامه ۲۷) و همچنین توصیه امام علی (ع) به فرماندار مکه: «هیچ نیازمندی را از دیدار خود محروم نکن.» (سید رضی، نامه ۶۷) همچنین در نامه دیگر، نامه امام علی (ع) به فرماندار بصره: «بامردم به نیکی رفتار کن و گره وحشت را از دل‌هایشان بگشای» (سید رضی، نامه ۱۸) نمونه‌هایی از مردم داری به این شرح است؛ حسن خلق، آسان گرفتن بر مردم، رسیدگی شخصی به امور مردم، تواضع برای مردم، تامین نیازهای مردم بدون تاخیر، نرمی و مدارا با مردم، گشاده رویی، خشنود کردن مردم، دوستی با مردم، ساده زیستی، معاشرت نیکو با مردم، در دسترس

مردم بودن، احترام به آراء مردم، اجتناب از اجحاف به مردم، بخشش اشتباهات مردم، پرهیز از مشاجره با مردم، دور کردن وحشت از دل های مردم. این ها مواردی از مردم داری و نحوه برخورد با آنهاست.

شهید سلیمانی عاشق مردمش بود؛ به همین لحاظ مردم عاشقش بودند. پدر یتیمان بود. خاصه فرزندان شهدا. ضمن تکریم همه گروههای سنی متفاوت از جمله میانسالان و سالمندان و احترام بسیار به آنها، اما علاقه خاصی به جوانان داشته و آن ها را به عنوان ارزشمندترین و پر بهاترین سرمایه کشور می دانست و ارتباط عمیقی با بسیاری از آنان برقرار کرده بود. از دیدن جوانان پرشور میهن به وجد می آمد و برای پیشرفت آنان از هیچ تلاشی فروگذاری نمی کرد. همچنین از نمونه های بارز در همیاری حوادث مانند سیل و زلزله می باشد. در برخورد با مردم بسیار صبور و مهربان بود. نقل شده زمانی سوار بر ماشین بود، عده ای خواستند عکس یادگاری بگیرند. از ماشین پیاده شدو با آنها عکس گرفته و سوار بر ماشین شده، در همین حال گروه دیگری برای دومین بار برای عکس گرفتن آمدند که دوباره از ماشین پیاده شد. اما وقتی دوباره سوار ماشینش شد این بار خانمی با حجاب نامناسب برای عکس گرفتن کنار ماشین سردار آمد. برای سومین بار پیاده شده و عکس گرفت. (مهروان فر ابودر، ۱۳۹۷، ص ۵۸) اینچنین سردار دلها مردمی و مردم دار بود، و مردم هم به او ارادت داشتند.

جذب حداکثری

یکی دیگر از مصادیق مولفه های ارزشی در حوزه اجتماعی، جذب حداکثری هست. در سیره امامان معصوم (ع) ما هم همین سیره حاکم بود به گونه ای که حتی به دنبال جذب افراد فاسق جامعه بودند. امام جعفر صادق (ع) در بخشی از سفارش های خود به ابن جنبد فرمودند: با کسی که از تو بریده، وصل کن؛ به کسی که چیزی به تو نداده، عطا کن؛ با کسی که به تو بدی کرده، خوبی کن؛ به کسی که به تو دشنام داده، سلام کن؛ با کسی که با تو دشمنی کرده، انصاف داشته باش؛ و از کسی که به تو ظلم کرده، در گذر؛ همچنان که دوست داری از تو در گذرند. (نوری، ج ۹، ص ۱۱)

بنا بر نقل دوستان و همراهانش شهید سلیمانی، ملت را یک پارچه می دید. مصداق «رحماء بینهم» بود. کسی را به جرم غیر بسیجی بودن از خود نمی راند. تمام ملت ایران فراتر از مذهبی برای وی عزیز بودند؛ و برای همین این شهید عزیز برای همه اعم از مذهبیون و غیر مذهبیون عزیز بود. اما در مورد شیوه جذب در مساجد مخصوصا جوانان جذب حداکثری را نشان می دهد. می گفت: امام جماعت باید بتواند باحجاب و بی حجاب را با هم جذب کند. نگوید من و آدم های خودم، من و مریدهای خودم، این بی حجاب است و آن باحجاب؛ این اصلاح طلب است و آن اصولگرا. خب پس چه کسی را می خواهید حفظ کنید. جامعه ما خانواده ماست. این نقل قول حاج قاسم است که گفته: فقط رابطه حزب الهی با حزب الهی معنا ندارد. بلکه رابطه حزب الهی با کسی که دینش ضعیف تر است موضوعیت دارد. این ها همه مردم ما هستند بچه های ما هستند.

نتیجه گیری و پیشنهادها

زندگی امروزه جامعه بشری با وجود تأثیر پذیری از «دهکده جهانی» که شیوه های زندگی بشری را تحت تأثیر قرار داده و متحول نموده؛ به گونه ای جهان کنونی را به یک دهکده کوچک تبدیل کرده، و از این طریق سیطره و نفوذ خود را بر سایر کشورها خصوصا جهان سوم قرار داده و مطالب خود را از این طریق به آنها القاء کنند؛ مخصوصا در بحث زندگی غربی که جوامع مختلف را تحت تأثیر خود قرار داده اند. از جمله ایران که متأسفانه سبک زندگی اسلامی و سنتی جای خود را به سبک زندگی غربی داده است. یکی از موارد سبک زندگی ساختن فیلم ها و سریال های غربی هست که سبک زندگی را به مردم

آموزش می‌دهد. با دقت بیشتر در سینمای هالیوود که محتویات خود را به خورد جوامع می‌دهند شاهد آن هستیم که علاقه زیادی به ساخت فیلم‌هایی با شخصیت قهرمان دارند؛ قهرمانی‌های خیالی مثل بتمن و... غربی‌ها برای خود قهرمانانی می‌سازند چون در حقیقت افراد شجاع و دلیر ندارند. همین قهرمانان خیالی خود را به جوامع بشری القأ کرده، اما در صفحات تاریخ اسلام افراد شجاع حقیقی کم نداریم. با کاوش در سیره و سبک زندگی چهره‌های سرشناس و معرفی و الگو قرار دادن آنها می‌توان جامعه را به سمت سبک زندگی صحیح هدایت کرده و از غربزدگی و الگوگیری از فرهنگ بیگانه جامعه را برحذر داشت.

در این کار سعی شد با الگوگیری از برخی از مولفه‌های سبک زندگی شهید سلیمانی و شاخص نمودن آنها و همچنین اهتمام رهبری به مسأله سبک زندگی اسلامی سمت و سوی جامعه به سمت چهره‌های بین‌المللی و شاخص رفته و همچنین توجه و اهتمام مسئولان و مردم بیش از پیش به سمت الگوهای خودشان باشد. پیشنهاد می‌شود با بررسی بر ابعاد مختلف زندگی شهید سلیمانی و تفکیک ابعاد مختلف زندگی ایشان چه در حیطه فرماندهی و مدیریتی و چه در حیطه فردی و اجتماعی در زندگی ایشان بررسی و به جامعه معرفی شود.

منابع

- قرآن کریم
- رضی سید شریف، ۱۳۶۳، نهج البلاغه، تهران، دفتر نشر فرهنگ
- انوری حسن، فرهنگ بزرگ سخن، انتشارات سخن، تهران، ۱۳۸۱
- اکبری اصل علیرضا، شیعه و سبک زندگی، قم، نشر رویش قلم،
- دهقانی پوده حسین، پاشایی هولاسو امین، ۱۳۹۹، تدوین الگوی فرماندهی شهید قاسم سلیمانی، نشریه علمی «مدیریت اسلامی»، ۲، ص ۱۳-۳۷،
- رضایی اصفهانی محمدعلی، مبانی و اصول عام سبک زندگی (سبک زندگی قرآنی)، دفتر نشر معارف، قم
- شریفی احمد حسین، ۱۳۹۴، سبک زندگی اسلامی ایرانی، تهران، آفتاب توسعه
- عیسی زاده عیسی، ۱۳۹۶، سبک زندگی برتر راهکارها و موانع، قم، بوستان کتاب
- کلانتری علی اکبر، ۱۳۸۷، اخلاق زندگی، قم، نشر معارف
- کریمی سید عبدالمجید، ۱۳۹۹، رفیق خوشبخت ما، مشهد، آستان قدس رضوی
- کلینی، اصول کافی، ج ۲
- کوشکی محمدصادق، سبک زندگی به روایت انقلاب اسلامی، قم، نشر معارف
- مهروان فر ابوذر، ۱۳۹۷، برادر قاسم، تهران، مهر امیرالمؤمنین (ع)
- نوری حسین بن محمد تقی، ۱۳۶۸، مستدرک الوسائل، ج ۱۵، (نسخه دیجیتالی)
- خبرگزاری برنا، ۱۳۹۸/۱۱/۲۰
- سرویس اندیشه جوان آنلاین، ۱۳۹۹/۸/۶
- شیرازی علی، سبک زندگی اسلامی از منظر شهید سلیمانی، ۱۳۹۹/۷/۱۴
- چراغی کوتیانی اسماعیل، ۱۳۸۸، رویکرد اسلام به چهار کارکرد مهم خانواده، مجله معرفت، (۱۳۹)

